

УДК 811.112.2'374+811.161.2'374]:681.5
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/23.166374>

Наталія ШКОЛЬНА,
orcid.org/0000-0001-5588-6601
викладач кафедри англійської мови
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
Івано-Франківськ (Україна)
nata_shkolna@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДВОМОВНОГО ДРУКОВАНОГО СЛОВНИКА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ГАЛУЗІ (ПРОМИСЛОВОЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ)

У статті обґрунтовується необхідність укладання двомовного німецько-українського словника термінів промислової автоматизації. Значна увага приділена опису функцій, які виконує перекладний термінологічний словник. Проаналізовано особливості укладання друкованого словника. Автор представляє власну концепцію розроблення відповідного словника, взявши за основу найбільш істотні позиції різних дослідників у межах цієї проблеми. Подано детальний опис практичних етапів розроблення словника.

Ключові слова: перекладний словник, двомовний словник, термін, методи укладання словника.

Nataliia SHKOLNA,
orcid.org/0000-0001-5588-6601
Lecturer of the English language Department
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil Gas
Ivano-Frankivsk (Ukraine) *nata_shkolna@ukr.net*

PERCULARIATIES OF EDITING OF THE BILINGUAL PRINTED DICTIONARY FOR SPECIALIZED FIELD (INDUSTRIAL AUTOMATION)

Being one of the most important books in our life, the dictionary contributes to the study of the native language, makes it possible to communicate with foreigners. A number of terminology dictionaries are constantly growing and significantly exceed the number of other types of dictionaries. Unfortunately, not all branches of science and industry have "own" terminology dictionaries. Thus, the study of the German language for special purposes of industrial automation is complicated by the fact that there is still no German dictionary of terms, as well as the German-Ukrainian translation dictionary of the corresponding terminology. An "ideal" dictionary model should include all universal lexicographical functions such as reference, systematic, educational and normative. Based on the most significant ideas of different researchers within the issue our own conception of the development of the corresponding dictionary has been presented.

So, the development of the bilingual terminology dictionary of the German language of special purposes for industrial automation involves the following steps: 1) to analyze existing dictionaries, research needs of the addressee, define requirements and future characteristics, develop a macrostructure of the dictionary; 2) to collect lexical material; 3) to develop a microstructure of the dictionary, design vocabulary articles, select translation equivalents and definitions, arrange the vocabulary in general in accordance with the developed structure; 4) to clarify, edit and check the conformity of the product to the set goals.

Key words: translation dictionary, bilingual dictionary, term, methods of editing of a dictionary.

Постановка проблеми. Однією з вагомих книг у нашому житті є словник, адже він сприяє вивченню рідної мови, робить можливим спілкування з іноземцями. Особливу велику роль у наш час бурхливого розвитку науки і техніки відіграють термінологічні словники, кількість яких нещодавно зростає і помітно перевищує кількість інших видів словників (Гринев-Гриневиц, 2009: 9–10). На жаль, не всі галузі науки та промисловості мають «власні» термінологічні словники. Так, дослідження німецької фахової мови промислової автоматизації (далі – НФМПА) ускладнюється тим, що досі нема німецького фахового

словника термінів промислової автоматизації, а також німецько-українського перекладного словника відповідної термінології.

Мета статті – розглянути та проаналізувати особливості укладання друкованого словника і представити власну концепцію укладання німецько-українського перекладного словника термінів промислової автоматизації.

Аналіз досліджень. Нові наукові розробки та впровадження їх у виробництво спричинили появу численних термінів, що у свою чергу мало продовження в появі значної кількості різних словників. Потреба у видавництві та впорядку-

ванні різноманітних словників і стала поштовхом до виокремлення самостійної наукової дисципліни термінологічної лексикографії або, як її ще називають, термінографії. Лексикографія визначає типи словників та принципи і методи їх створення. Теоретичні дослідження цих питань представлені у працях Л. В. Щерби, В. В. Дубичинського, С. В. Гриньова-Гриневица, А. С. Герда, М. В. Моїсеєва та інших.

Виклад основного матеріалу. Важливою ознакою сьогодення є цікавість до термінології різних фахових мов як зі сторони мовознавців, так і науковців, оскільки «без словників неможливий ні розвиток галузей знань, ні сучасне міжнародне спілкування в самих різних сферах (Герд, 1997: 193). Перекладні словники належать до найпоширенішого типу, які представляють термінологічні одиниці відповідної галузі, формують мовну компетенцію фахівців, зумовлюють оновлення галузевих термінологій, а також надають доступ до наукових інформаційних джерел, сприяють комунікації між носіями різних мов та поглибленому вивченню використаних у словнику мов. Переклад будь-якого тексту був би неможливий без перекладного словника. Словники виконують функцію знаряддя, інструменту, користуючись яким, перекладач здійснює переклад текстів однієї мови на іншу. Найбільш вагомим фактором для створення перекладного термінологічного словника є вирішення низки питань, а саме:

- 1) реєстру та категорій реєстрових слів-термінів;
- 2) оптимальної кількості реєстрових слів-термінів;
- 3) структури та змісту словникової статті.

Застосування всіх універсальних лексикографічних функцій, а саме: інформаційної, систематизуючої, навчальної та нормативної, дозволить розробити «досконалу» модель словника. Розглянемо ці функції детальніше, адже в моделі двомовного тематичного словника кожна з них реалізується за допомогою певного набору лексикографічних засобів.

Інформаційна функція, за визначенням І. С. Кудашева, є основною функцією будь-якого словника, власне, вона й визначає його інформаційне наповнення і структуру (Кудашев, 2007: 43). Виникнення труднощів у використанні мови часто змушує користувачів звертатись до словника в пошуках відповідної інформації, що і сприяє поглибленню їхніх знань у відповідній галузі.

Іншою важливою функцією перекладного термінологічного словника є систематизуюча, головне завдання якої полягає в систематизованому та

упорядкованому представленні терміносистеми для реалізації на практиці розуміння та легкого засвоєння відповідної фахової мови. Тематичний покажчик та посилання вказують на існуючі парадигматичні відношення між одиницями мови і термінологічної сполучуваності, забезпечують впровадження систематизуючої функції у двомовному термінологічному словнику німецької фахової мови промислової автоматизації.

Навчальну функцію також вважають базовою, оскільки «той чи інший словник розробляється з метою навчити чи навчатися» (Дубичинский, 1998: 67). Відповідну функцію реалізують за рахунок перекладних еквівалентів, що сприятиме не тільки засвоєнню іншомовної лексики користувачами, а й можливості ознайомитись з особливостями промислової автоматизації в Німеччині.

Нормативна функція передбачає те, що будь-який словник має усувати розбіжності між індивідуальним і колективним знанням (Гак, 1977: 12), тобто надавати рекомендації, допомагати з правильним вживанням чи перекладом певної лексичної одиниці. Отже, забезпечення користувача нормою вжитку мовної одиниці, а у випадку з двомовним словником – і перекладу, є невід'ємним завданням словника. Так, С. В. Гриньов зауважує, що досконалим є той словник, в якому можливо швидко отримати правильний переклад (Гринев, 1986: 53). Цю функцію забезпечуватимуть за рахунок зазначення поширення чи обмеженості вживання термінологічної одиниці або одного з її значень; термінологічної сполучуваності; антонімічних, синонімічних і полісемічних термінів. Оскільки «в словнику не може бути реалізована одна якась функція – він являється сумою функцій» (10, с. 45), тому в розробленні нашого двомовного термінологічного тематичного словника німецької фахової мови промислової автоматизації будуть реалізовані інформаційна, систематизуюча, навчальна та нормативна функції.

Наша концепція розробки двомовного словника ґрунтується на найбільш суттєвих поглядах різних науковців на це питання. Слід зазначити, що більшість дослідників вказують на поетапний характер укладання будь-якого словника (Гриньов, 1996: 8; 14), але з різною кількістю етапів. Так, на думку С. В. Гриньова, таких етапів має бути чотири (Гринев, 1986: 11–13), а Б. Ю. Городецький виділяє аж десять етапів (Городецкий, 1989: 11). На нашу думку, розбіжність щодо трактування кількості етапів укладання словника пояснюється наявністю в кожного науковця свого рівня деталізації. І. С. Кудашев серед причин, що спричиняють таку неоднотайність, виділяє

залежність від стартових умов, факультативність, тобто необов'язковість деяких етапів, перетин, одночасність, безперервність етапів роботи над словником, різницю в поглядах щодо моменту закінчення роботи над словником (Кудашев, 2007: 48–50). Зважаючи на це, автор робить висновок, що неможливо розробити й оформити у вигляді лінійної послідовності детальний універсальний набір етапів проектування словника (Кудашев, 2007: 50).

У результаті дослідження проблеми поетапної роботи над створенням словника на основі праць таких науковців, як С. В. Гриньов, С. В. Кійко, В. В. Дубічинський, І. С. Кудашев, С.І. Головащук, А. М. Баранов, В. П. Берков, М.В. Моїсєєв, R.P. Roberts, тощо, пропонуємо власний перелік етапів під час укладання двомовного термінологічного словника, який укладено шляхом консолідації та узагальнення досвіду зазначених вище вчених. Отже, вважаємо, що розроблення двомовного термінологічного словника НФМПА включає такі етапи:

1) аналіз наявних словників, дослідження потреб адресата, визначення вимог і майбутніх характеристик, розроблення макроструктури словника;

2) збір лексичного матеріалу;

3) розроблення мікроструктури словника, оформлення словникових статей, підбір перекладних еквівалентів і дефініцій, упорядкування словника загалом відповідно до розробленої структури;

4) уточнення, редагування, перевірка відповідності отриманого продукту поставленим цілям.

Зазвичай не завжди можливо чітко розмежувати етапи роботи. Згідно з думкою більшості науковців, етапи розроблення словника не можуть бути лінійними і послідовними, навпаки, вони перетинаються та є неперервними, циклічними (Roberts, 1992: 99). Така думка слугує підтвердженням, що укладання словника є складним і довготривалим процесом.

На першому етапі аналіз словників показав, що в німецькій мові відсутні фахові термінологічні словники промислової автоматизації, що частково зумовлено використанням у цій царині англійської мови. Фахівці з промислової автоматизації користуються, як правило, загальнотехнічними словниками або довідниками.

Адресатом двомовного німецько-українського словника промислової автоматизації є насамперед фахівці в цій галузі, співробітники німецько-українських спільних підприємств, перекладачі технічної літератури, викладачі та студенти інже-

нерно-технічних факультетів вузів. Загалом, словник має на меті допомогти користувачеві в роботі з фаховою літературою в галузі промислової автоматизації.

Розробка макро- та мікроструктури двомовного німецько-українського словника промислової автоматизації залежить від тлумачення понять *макро- і мікротекст словника*. Під макротекстом розуміють увесь словник, що розглядають як єдине ціле, а під мікротекстом – окрему словникову статтю. Відповідно, виділяють макроструктуру й мікроструктуру словника. Під макроструктурою розуміють загальну структуру словника і характер подання в ньому лексичних одиниць. Під мікроструктурою розуміють формат словникової статті й характер її заповнення (Гриньов, 1986: 31). Традиційна будова будь-якого словника включає три частини: вступну, власне словник та різноманітні додатки. У вступній частині подано передмову і правила користування словником. Увесь мовний матеріал представлено в словнику. Додатки зазвичай містять додатковий матеріал. Це скорочення, індекси заголовних слів, таблиці мір і ваги, зразки ділових листів, переліки найбільш уживаних фраз і т. п. (Карпова, 2005: 8).

Незважаючи на те, що існують різні типи словників, в їхній структурі можна виділити складові частини, наявні під різними назвами практично в усіх словниках. До таких елементів належать вступна частина або передмова, розділ «Правила користування словником», ключ до системи транскрипції, яку використано в словнику, перелік використаних у словнику скорочень та їх пояснення, корпус словника (словниковий реєстр), додатковий матеріал, список лексикографічних джерел (Моїсєєв, 2006: 81).

О. М. Карпова вказує на новітню тенденцію щодо змін у структурі словника. Наочні таблиці з правилами вимови, ефективні схеми, які містять усі елементи словникової статті, поступово витісняють масивну вступну частину з традиційним детальним поясненням щодо особливостей побудови та правил користування словником. Ще однією суттєвою рисою є зменшення обсягу додатків, що пов'язується з проблемою оптимізації пошуку. Сучасні укладачі словників намагаються вмістити максимальну кількість інформації безпосередньо в словникову статтю (Карпова, 2005: 8).

Серед питань, пов'язаних із макроструктурою термінологічного словника, вирізняються два основних:

1) про принципи організації інформації в термінологічному словнику;

2) про структуру окремих фрагментів термінологічного словника (Кіуко, 2013: 199–200).

Алфавітний, алфавітно-гніздовий, ідеографічний є загальними принципами щодо організації словникового матеріалу для класичної та науково-технічної лексикографії. Слід зазначити, що абсолютна більшість перекладних термінологічних словників побудована за алфавітним принципом, який є найбільш зручним у використанні. Передбачається, що композиція однотипних словників має бути уніфікованою для полегшення переходу користувача від одного словника до іншого. Усі елементи методичної установки й композиції словника мають максимально відповідати одне одному, тобто не повинно виникати дисонансу між призначенням словника та його організацією (Гринев-Гриневич, 2009: 61).

Розглянемо структуру словникової статті щодо структури окремих фрагментів термінологічних словників. Відповідно до загальної теорії лексикографії, словникова стаття містить заголовок словникової статті, граматичну й семантичну характеристику терміна, характеристику терміна за його вживаністю, стилістичною забарвленістю та походженням. Структура словникової статті термінологічного словника, побудованого за алфавітним принципом, є близькою до її структури в тлумачних словниках та енциклопедіях. Заголовком словникової статті тут зазвичай є слово, що стоїть на своєму алфавітному місці. Граматична характеристика терміна зустрічається сьогодні лише в окремих термінологічних словниках (Герд, 1986: 51). Сучасні термінологічні словники не подають послідовну характеристику терміна на основі його вживаності та стилістичної забарвленості.

Другий етап передбачає збір лексичного матеріалу, укладання словника, підбір перекладних еквівалентів і дефініцій. Як зазначав відомий український вчений-лексикограф С. І. Головащук, «визначення списку слів однієї мови, значення яких мають бути передані значеннями слів іншої мови, було й лишається однією з наріжних проблем при написанні загальних (і галузевих також – *Н. III.*) двомовних словників» (Головащук, 1976: 38). До лексичного матеріалу перекладного термінологічного словника висувається низка вимог:

- 1) словник має вміщувати достатній обсяг спеціальної лексики обраної предметної галузі;
- 2) необхідна інформація про спеціальні лексичні одиниці повинна бути представлена в словнику;
- 3) зайва інформація не повинна міститись у словнику, щоб уникнути безпідставного збільшення його обсягу та ускладнення пошуку того чи іншого терміна.

Укладання термінологічного словника почато з відбору термінів із різних джерел. До джерел входять монографії, посібники, довідники та статті відомих вчених та фахівців-практиків, підручники для вищих навчальних закладів, що містять чіткі визначення понять і стандартизовані терміни, галузеві енциклопедії, вторинні документи (реферати, анотації, описи винаходів). Спочатку було відібрано близько 300 базових термінів фахової мови промислової автоматизації. На основі цих термінів згенеровано корпус текстів обсягом близько 15 мільйонів слововживань на основі методики Шароффа (Sharoff, 2006: 70). Ця методика передбачає пошук текстів на основі щоразу нових, випадково скомбінованих чотирьох базових термінів, що забезпечує організацію вибірки тематично пов'язаних текстів з Інтернету (наукових статей, газетних повідомлень, інструкцій тощо). Кількість запитів, за Шароффом, повинна становити не менше 1000 (Sharoff, 2006:2), що забезпечить повноцінну вибірку фахових текстів певної галузі.

Отримані тексти оброблено за допомогою програми синтезу парадигм *Morphu* на основі створеної в Інституті обробки мови при Штутгартському університеті граматичної лексикографічної системи, реєстр якої сягає близько 50 600 лексем (Lezius, 2000: 70–74). Ця програма автоматично приписує кожному слову в реченні всі можливі граматичні категорії і після синтаксичного аналізу встановлює однозначні граматичні категорії слів для певного речення, наприклад:

<i>Winde</i>	<i>das</i>	<i>im</i>	<i>Winde</i>	<i>flatternde</i>
SUB	PRO	PRP	SUB	ADJ
VER	ART		VER	

<i>Segel</i>	<i>um</i>	<i>die</i>	<i>Winde</i>
SUB	PRP	PRO	SUB
VER	KON	ART	VER
			ADV

Після синтаксичного аналізу програма встановлює однозначні граматичні категорії слів для певного речення, як-от:

<i>Winde</i>	<i>das</i>	<i>im</i>	<i>Winde</i>	<i>flatternde</i>
VER	ART	PRP	SUB	ADJ

<i>Segel</i>	<i>um</i>	<i>die</i>	<i>Winde</i>
SUB	PRP	ART	SUB

Для кожної зі словоформ списку проставлено відповідні їй граматичні коди, тобто позначення словозмінних частинимовних характеристик слів. Як видно з таблиці 1, прийнята в системі автоматичного морфологічного аналізу граматична кла-

Список граматичних ознак

Скор.	Переклад	Скор.	Переклад	Скороч.	Переклад
abl	похідне від	mod	спосіб	wkl	частина мови
der	похідне	num	число	wort	словоформа
form	форма	pers	особа	konj	тип відмінювання
gen	рід	rekt	керування	komp	ступінь порівняння
kas	відмінок	typ	тип	wortkl	частина мови

сифікація частин мови, незважаючи на існування різних думок про їх природу й кількість, збігається з традиційною класифікацією, прийнятою в граматиці німецької мови.

Список граматичних ознак, необхідних для розрізнення словоформ, наведено в табл. 1.

У лексикографічній системі на інформацію про належність словоформ до певної вихідної форми вказує символ <form>, а самі словоформи подані між символами <lemma ... /lemma> разом з їхніми граматичними показниками, як-от:

```
<form>Abfahrt</form>
<lemma wkl=SUB kas=NOM num=SIN
gen=FEM>Abfahrt</lemma>
<lemma wkl=SUB kas=GEN num=SIN
gen=FEM>Abfahrt</lemma>
<lemma wkl=SUB kas=DAT num=SIN
gen=FEM>Abfahrt</lemma>
<lemma wkl=SUB kas=AKK num=SIN
gen=FEM>Abfahrt</lemma>
<lemma wkl=VER pers=2 num=PLU
modtemp=PRÄ konj=NONgebrauch= NEB> (ab)
fahren </lemma>
```

Перший символ граматичного коду вказує на частиномовну належність словоформи, як-от: wkl=SUB; wkl=VER. Другий і подальші символи передають граматичне значення словоформи: kas=AKK num=SIN gen=FEM. Для іменників і прикметників вказано відмінок, число і рід. Для дієслів граматичне значення представлене вказівкою на особу, число, спосіб, час, сильну або слабку дієвідміну, наприклад:

```
<lemma wkl=ZUS>stehen</lemma>
<lemma wkl=VER pers=1 num=PLU
modtemp=PRÄ konj=NON>stehen</lemma>
<lemma wkl=VER pers=3 num=PLU
modtemp=PRÄ konj=NON>stehen</lemma>
<lemma wkl=VER pers=1 num=PLU
modtemp=KJ1 konj=NON>stehen</lemma>
<lemma wkl=VER pers=3 num=PLU
modtemp=KJ1 konj=NON>stehen</lemma>
<lemmawkl=VER form=INFkonj=NON>stehen</
lemma>
```

Для займенників враховано як характер їхніх значень, так і специфіку словозміни. Для особо-

вих, вказівних, присвійних, питальних та відносних займенників наведено рід, число, відмінок і особу, як-от:

```
<form>sie</form>
<lemma wkl=PRO typ=PER kas=NOM num=PLU
gen=ALG pers=3>ich</lemma>
<lemma wkl=PRO typ=PER kas=AKK num=PLU
gen=ALG pers=3>ich</lemma>
<lemma wkl=PRO typ=PER kas=NOM num=SIN
gen=FEM pers=3>ich</lemma>
<lemma wkl=PRO typ=PER kas=AKK num=SIN
gen=FEM pers=3>ich</lemma>
```

Незмінні частини мови подано без підкласів, проте прикметники розкласифіковано за їхньою властивістю в поєднанні з головним словом керувати різними відмінками, а сполучники – відповідно до їх виду як прості (*durch, für, mit, nach* тощо) або парні (*um ... willen, von ... an, von ... wegen*).

Список словоформ, одержаний за допомогою програми синтезу парадигм *Morphy*, розглядаємо як вихідний текст з морфологічним маркуванням його одиниць. З отриманого списку було вилучено:

- дублети;
- розмовно марковану лексику;
- архаїзми та історизми;
- власні назви.

Після відбору термінів складено словниковий реєстр термінологічного словника, тобто реєстр лексичних одиниць (слів, словосполучень, скорочень, символів, сполучень слів і символів), які слід визначити та описати. Серед відібраних нами термінів трапляються як прості, так і складні терміни, а також наявні терміносполуки та аббревіатури. Усі відібрані терміни безпосередньо стосуються галузі промислової автоматизації та позначають назви процесів, устаткування, деталей, одиниць вимірювання тощо. Отриманий список містить близько 15 000 термінів.

Після отримання першого списку термінів здійснюється перевірка його повноти на основі підручників, посібників та довідників. Важливими для систематизації та уніфікації термінології німецької фахової мови промислової автоматизації є підручники й посібники з промислової автоматизації (Ahrens; Appelfelder; Huber; Neugebauer), довід-

ники з промислової автоматизації провідних фірм Siemens та Bosch, зокрема, «Siemens Neuheiten für das digitale Unternehmen» (Nürnberg, Siemens AG, 2015–2018) та «Bosch Media Service» (Stuttgart, Robert Bosch GmbH, 2015–2018). Насамперед зіставляються індекси, щоб включити відсутні терміни до основного списку. Укомплектований таким чином список містить загалом близько 16 000 термінів.

На **третьому етапі** розроблено структуру словникової статті. В усіх словниках заради зручності для користувача прийнято універсальну структуру словникової статті: заголовне слово, значення слова, позначки, приклади вживання (Киуко, 2013: 204). Структура словникової статті відрізняється в одномовних і двомовних словниках. Словникова стаття може мати подвійну структуру: один суцільний текст або зони основної та додаткової інформації. Формування словникової статті є однією з актуальних проблем лексикографії. Словникова стаття становить своєрідне «рівняння» між лівою й правою частинами, де перша є пояснюваною, а друга – пояснювальною. Ліва частина подана лемою, яка складається з вокабули й граматичної та (в окремих запозичених словах) фонетичної інформації про слово. Права частина має більш складну структуру, оскільки в ній подано експлікацію семантики слова, ілюстративний матеріал, який показує функціонування слова в реальному контексті. У правій частині семантика вокабули експлікується у двомовних словниках через еквівалентні відповідники з відповідної мови (Моисеев, 2006: 83).

Найперший елемент словникової статті – лексичний вхід, тобто реєстрове слово. Воно друкується напівжирним шрифтом й розміщується або з абзацу, або зсунуте на дві-три літери вліво й навісає над текстом статті. Це роблять для того, щоб легше було відрізнити початок статті та знайти реєстрове слово у словнику. Відразу після слова в деяких мовах, в яких написання дуже відрізняється від вимови, у квадратних дужках подають транскрипцію. Після неї, а якщо транскрипції немає, то відразу після реєстрового слова, пети́том або курсивом подають граматичну ремарку: вказівку частини мови і, якщо треба, деякі з найзагальніших граматичних характеристик реєстрового слова. Далі подають значення слова, номери яких позначають жирними арабськими цифрами з крапкою. Приклади наводять відразу після тлумачення значення. Приклад, як правило, подають меншим шрифтом, ніж тлумачення, щоб відрізнити його від тлумачення (Гринев, 1986: 25). Основним завданням на цьому етапі укладання словника є:

наведення рівнозначних слів-відповідників у мові перекладу, спроможних якнайточніше передати семантику реєстрового слова; забезпечення ідентичного визначення однакових категорій понять та термінів на їх позначення.

На **четвертому етапі** укладання німецько-українського термінологічного словника фахової мови промислової автоматизації здійснено уточнення, редагування й перевірку відповідності отриманого продукту поставленим цілям.

Укладений нами, відповідно до поставленого завдання, словник охоплює близько 16 000 одиниць спеціальної лексики в галузі промислової автоматизації й належить до тлумачно-перекладних термінологічних словників. Для укладання двомовного словника було обрано алфавітний порядок розміщення словникових статей, оскільки він є найбільш уживаним і традиційним для перекладного словника і, відповідно, найбільш звичним для середньостатистичного користувача. Оскільки укладений нами словник є вузькоспеціалізованим, він містить такі структурні елементи:

- 1) передмова;
- 2) правила користування словником;
- 3) алфавіт німецької мови;
- 4) корпус словника;
- 5) бібліографічний список.

У передмові до укладеного нами «Німецько-українського термінологічного словника фахової мови промислової автоматизації» зазначено технічну галузь, кількість відібраних та опрацьованих німецькомовних термінів з їх перекладом українською мовою. Реєстровими одиницями словника постають слова та словосполучення, а також аббревіатури, які є характерними для галузі промислової автоматизації. Особливістю створеного нами словника є наявність транскрипції окремих реєстрових одиниць лексичної системи та максимально точний і, по можливості, однозначний пошук українського відповідника, що надає йому перевагу порівняно з іншими термінологічними словниками.

Корпус словника складається із сегментів, кожен з яких містить певну реєстрову одиницю й відповідну словникову статтю. Реєстрова одиниця – це лексична одиниця, яку виділено напівжирним шрифтом. Кожна реєстрова одиниця має український відповідник. Корпус словника організовано послідовно в алфавітному порядку. Алфавітний покажчик розташовано посередині й виділено напівжирним шрифтом для оптимізації пошуку слів.

В укладеному нами «Німецько-українському термінологічному словнику фахової мови про-

мислової автоматизації» словникова стаття складається з таких елементів:

- 1) вокабула (тобто заголовне слово);
- 2) транскрипція терміна (за необхідності);
- 3) граматичні показники;
- 4) переклад терміна українською мовою.

Елементи 1–3 складають ліву частину словникової статті, тоді як елемент 4 входить до правої частини. Нижче наведено приклади словникових статей в укладеному нами словнику:

Additionstheorem *n* теорема додавання

Additionstor *n* елемент додавання

Additionsübertrag *m* додатковий переніс

Additionszeit *f* час сумування; такт додавання

additiv адитивний; сумуючий

additive: ~ **Größe *f*** адитивна величина;

~ **Gruppe *f*** адитивна група; ~ **Inverse *f*** інверсний

елемент додавання; ~ **Mischstufe *f*** сумуюча схема;

~ **Wirkung *f*** адитивна дія; адитивний ефект

Additivitätseigenschaft *f* властивість адитивності

Висновки. Оскільки результатом розвитку і вдосконалення нових науково-технічних впроваджень є поява нових численних термінів, виникає потреба вивчення наявних терміносистем та оновлення різних словників техніки. Отже, укладений нами «Німецько-український термінологічний словник фахової мови промислової автоматизації» здатний значно полегшити роботу з технічними текстами, які орієнтовані на різні процеси автоматизації. Незалежно від рівня кваліфікації користувачів і завдань, які вони ставлять перед собою, словник також може використовуватись для подальших термінологічних розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гак В. Г. О некоторых закономерностях развития лексикографии. *Актуальные проблемы учебной лексикографии*. М.: Рус. яз., 1977. С. 11–27.
2. Герд А. С. К определению понятия «словарь». *Проблемы лексикографии* : Сб. статей. СПб.: СПГУ, 1997. С. 191–203.
3. Герд А. С. Основы научно-технической лексикографии. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1986. 73 с.
4. Головащук С. І. Перекладні словники і принципи їх укладання. К.: Наукова думка, 1976. С. 156.
5. Городецкий Б. Ю. Компьютерная лингвистика: моделирование языкового общения. Серия «Новое в зарубежной лингвистике». Вып. 24. М.: Прогресс, 1989. 432 с.
6. Гринев С. В. Введение в терминологическую лексикографию. М., 1986. 103 с.
7. Гринев-Гриневич С. В. Введение в терминологию: Как просто и легко составить словарь. М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 224 с.
8. Дубичинский В. В. Теоретическая и практическая лексикография. Вена – Харьков, 1998. 160 с.
9. Карпова О. М. Учебные словари Collins современного английского языка. Москва: Астрель: АСТ: Транзит-книга, 2005. 64 с.
10. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики. Helsinki : Helsinki University Print, 2007. 443 с.
11. Моисеев М. В. Лексикография английского языка. Омск : Изд-во ОмГУ, 2006. 92 с.
12. Kiyko S. Metalexikographische Überlegungen zum Wörterbuch der deutsch-ukrainischen Falschen Freunde des Übersetzers. *Lexicographica. International Annual for Lexicography*. 2013. S. 199–221.
13. Lezius W. Morphy – German Morphology, Part-of-Speech Tagging and Applications. *Proceedings of the 9th EURALEX International Congress*. Stuttgart: Universitätsverlag, 2000. Pp. 619–623.
14. Roberts, R. P. Methods of Bilingual Dictionary-making: the Canadian experience. In Hyldgaard-Jensen, K. & Zettersten, A. *Symposium on Lexicography V: Proceedings of the Fifth International Symposium on Lexicography May 3–5, 1990, at the University of Copenhagen*. Tübingen: Niemeyer, 1992. P. 91–115.
15. Sharoff S. Creating General-Purpose Corpora Using Automated Search Engine Queries / S. Sharoff // Baroni, Marco; Bernardini, Silvia (eds.): *WaCky! Working papers on the Web as Corpus*. Bologna, 2006. URL: <<http://wackybook.sslmit.unibo.it/pdfs/sharoff.pdf>>; (дата звернення 12.08.2017)

REFERENCES

1. Gak V. G. O nekotorych zakonomernostiach razvityz leksikografii. Aktualnye problem uchebnoy leksikografii. [About some patterns of lexicology development. Current problems of educational lexicography]. M.: Rus.lang., 1977. P. 11–27.
2. Gerd A. S. K opredeleniyu poniatiya «slovar». [To definition of the «dictionary»]. Problems of lexicography : Collection of articles. SPB. : SPGU, 1997. P. 191–203.
3. Gerd A. S. Osnovy nauchno-tekhnicheskoy leksikografii [Fundamentals of scientific and technical lexicography]. Leningrad : Publishing house LGU, 1986. 73 p.
4. Golovashchuk S. I. Perekladni slovnyky i pryntsyepy yikh ukladannya [Translation dictionaries and the principles of their editing]. K.: Naukova dumka, 1976. P. 156.
5. Gorodetskiy B. Yu. Kompyuternaya lingvistika: modelirovaniye yazykovogo obshcheniya. [Computer linguistics: modeling of language communication]. Series "New in foreign linguistics". Issue 24. M.: Progress, 1989. 432 p.

6. Grinev S. V. Vvedeniye v terminologicheskuyu leksikografiyu [Introduction to Terminology Lexicography]. M., 1986. 103 p.
7. Grinev-Grinevich S. V. Vvedeniye v terminografiyu: Kak prosto i legko sostavit slovar [Introduction to terminography: How simple and easy to compile a dictionary]. M.: Knizhnyi dom «LIBROKOM», 2009. 224 p.
8. Dubichinskiy V. V. Teoreticheskaya i prakticheskaya leksikografiya [Theoretical and practical lexicography]. Vienna–Kharkov, 1998. 160 p.
9. Karpova O. M. Uchebnyye slovari Collins sovremennogo angliyskogo yazyka [Collins Learning Dictionaries of Modern English]. Moscow: Astrel: AST: Tranzitkniga, 2005. 64 p.
10. Kudashev I.S. Proyektirovaniye perevodcheskikh slovarey spetsial'noy leksiki [Designing translation dictionaries of special vocabulary]. Helsinki: Helsinki University Print, 2007. 443 p.
11. Moiseev M. V. Leksikografiya angliyskogo yazyka [English lexicography]. Omsk: Изд-во ОмГУ, 2006. 92 p.
12. Kiyko S. Metalexikographische Überlegungen zum Wörterbuch der deutsch-ukrainischen Falschen Freunde des Übersetzters. *Lexicographica. International Annual for Lexicography*. 2013. S. 199–221.
13. Lezius W. Morphy – German Morphology, Part-of-Speech Tagging and Applications. Stuttgart: Universitätsverlag, 2000. Pp. 619–623.
14. Roberts, R. P. Methods of Bilingual Dictionary-making: the Canadian experience. In Hyldgaard-Jensen, K. & Zettersten, A. *Symposium on Lexicography V.*, 1990, at the University of Copenhagen. Tübingen: Niemeyer, 1992. P. 91–115.
15. Sharoff S. Creating General-Purpose Corpora Using Automated Search Engine Queries / S. Sharoff // Baroni, Marco; Bernardini, Silvia (eds.): *WaCky! Working papers on the Web as Corpus*. Bologna, 2006. URL: <<http://wackybook.sslmit.unibo.it/pdfs/sharoff.pdf>>; 12.08.2017